

a különböző méretű – köztük a nagyméretű – anyagok szállításának lehetővé tétele,

annak biztosítása, hogy az anyag szállítás közben ne sérüljön meg,

a berendezések minimális tégigénybevétele,

az olvasó és a könyvtáros szempontjából egyaránt balesetmentes és a lehetséges mértékig zajtalan üzem megteremtése.

/EL' BURIH, G. Sz.: Osznovnue principü mehanizacii transportirovki csitateľ'szkih trebovanij i knig v bibliotekah = Naucsnuie i Tehncseszkie Biblioteki SzSzSzR, 1975. 10. sz. p. 23–28./

(Futala Tibor)

* * *

A könyvtáros véleménye a mikroformátumról

A könyvtárak szempontjából jelenleg a mikroformátumok három típusa tekinthető fontosnak:

tekerccsfilm (16 mm vagy 35 mm széles, esetleg kazettában);

mikrofilmplap (75×125 mm, újabban 105×148 mm méretben), ultrakicsinyítésű (150×) mikrofilmplap, apertura kártya;

átlátszatlan mikronyomat vagy mikrokártya.

A mikroképtechnika igen gyorsütemű fejlődésre számíthat. Előrejelzések szerint 1985-ben a teljes fotográfiai ipar 17%-ára terjed ki. Ebben a fejlődésben a könyvtárak számára alapvető fontosságú a formátumok és termékek szabványosítása. Nem várható el a könyvtáraktól, hogy különféle gyártó cégek gyártmányaihoz különböző olvasóberendezéseket szerezzenek be.

A mikroformátumú dokumentumok előállítói és fő fogyasztói (a könyvtárak) közti eredményesebb kapcsolat érdekében fontos volna, hogy a gyártó cégek hirdetései tartalmazzák mindazokat a technikai adatokat, amelyek a könyvtár számára szükségesek.

A „piacra vitel” konkrét formáját illetően is eltérés látszik az előállítók, nagykereskedők ill. a könyvtárak véleménye közt. A könyvtárak előnyben részesítik a részletes leírást tartalmazó hirdetéseket, a gyártók a kiállításokat, a nagykereskedők viszont az ügyökhálózatot (amelyet a könyvtárak határozottan elutasítanak).

A terjesztés problémáján túlmenő jelentőséggel bírnak a megfelelő bibliográfiák és indexek, célszerű volna azonban ezeket előre szolgáltatni. A könyvtárak döntő többsége hajlandó vállalni a bibliográfiák és indexek megvásárlásával kapcsolatos költségeket is. Az ilyen, előre elkészített (voltagepp a terveket tartalmazó) bibliográfia jó eszköz a tényleges igények megismerésére is, ez pedig ilyen költséges publikációs tevékenységnél igen jelentős. Sajnos a korábbi gyakorlatban a gyártó cégek

inkább a szakterület szakemberei körében igyekeztek tájékozódni, ez pedig – például pénzügyi okokból – nem mindig vezetett a várt eredményre.

Könyvtárak és előállítók számára egyaránt hasznos áttekinteni a mikroformátumú kiadványok előnyeit és hátrányait – a könyvtár, mint vásárló szemszögéből.

Előnyök:

a visszakeresés gyorsá és egyszerűvé tehető;
tárolási helymegtakarítás érhető el;
rég, hiányzó folyóiratok pótlásának legolcsóbb eszköze;

bizonyos kutatási jelentések ebben a formában könnyebben hozzáférhetőek;

a terjesztési, többszörözési és pótlási költségek kisebbek;

kis könyvtárak így olyan állományhoz is hozzájuthatnak, amelyre egyébként nem nyílna lehetőségük;

változó képméret alkalmazásával újságok, térképek, műszaki rajzok reprodukálása könnyen kivitelezhető;

a COM technika alkalmazása esetén könnyen lehet naprakész;

a legtöbb folyóiratcikk egy, legfeljebb két mikrofilm-lapon elfér;

könnyű, hordozható olvasóberendezések léteznek.

Hátrányok:

a kazetta jelentős drágító tényező;

a használók nem szeretik;

a tárolásnál fellépő költségmegtakarítást kiegyenlíti a berendezések és fenntartásuk költségei ill. a speciális olvasótér szükségessége;

a szabad szemmel olvasható másolatok készítése gépés helyigényes;

a berendezés és a mikroforma nem mindig kompatibilis;

kicsinyítési arány változó;

bibliográfiák és indexek gyakran hiányoznak;

a legtöbb olvasóberendezés kivetítési minősége gyatra; karbantartási problémák túlzott idővesztéssel járhatnak;

a filmzés minőségellenőrzése nem megbízható;

a rendezett tárolásban problémák állhatnak elő (főként lapalakú formák esetén);

a mikroformátumú dokumentum olvasása során esetleg szükséges előre-hátra mozgatók közben az eredeti hely megtartása nehézkes.

A célszerű tendencia természetesen a hátrányos tulajdonságok megszüntetése volna. Ez azonban nem minden esetben lehetséges, ilyenkor legalább minimalizálásukra kell törekedni.

A mikroformátumok használói részéről az alábbi főbb kifogások hangzanak el leggyakrabban:

a fekete-fehér reprodukció rossz minőségű, még egy-színnyomatú eredeti esetén is (szürkés háttér);

szinkódolás (pl. térképeknél) elvész; eredeti méret visszaállítása lehetetlen.

E problémák megoldása nem látszik kivihetetlennek, de jelenleg vagy túlzottan költséges, vagy további technikai kutatásokat igényel.

Könyvtárosok és használók körében meglehetősen általános az a – nem mindig szerencsés – álláspont, hogy a mikroforma csak „jobb híján” helyettesíti az eredeti dokumentumot. Kétségtelen tény, hogy a mikroforma számos előnyét erősen leronthatja az „olvasás” gyötrelme. A technikai fejlődés azonban sokat javíthat ezen a helyzeten. A könnyű, hordozható olvasók csökkentik a helyhez kötöttséget. Az automatikus filmtovábbítás, az ugyanazon a berendezésen másolatot is készítő olvasónagyító sokat segíthetnek. A kötetési költségek és a tárolási helyigény jelentős csökkenése pedig mindenképp a mikroformátumok terjedése irányában hat. Teljes folyóiratoknak csak mikroformátumban történő publikálása előbb-utóbb eldöntené a kérdést.

Súlyos hiba volna a papír és a mikrofilm közti harcot meghirdetni. Mindkét hordozó ugyanannak az eszköze, más-más tulajdonságokkal. Nem kiszorítják, hanem kiegészítik egymást.

/WEBER, H.H.: The librarian's view of microformas - IEEE Transactions on Professional Communication, 18. köt. 3. sz. 1975. p. 168–173./

(Sárdy Péter)

REPROGRÁFIAI HÍREK

Új IBM másológép

Az IBM másológépek teljesítménye 4500 másolat óránként. A Modell 10-es a papír mindkét oldalára másol, a Modell 20-as ezenkívül még két fokozatban kicsinyít is. (A/2-ről A/3-ra vagy A/3-ról A/4-re). A berendezésekhez szortírozó készülék is csatlakoztatható. Két papírtartóban 2100 és 600 db papír tölthető, így lehetőség van többféle színű, minőségű vagy méretű papír alkalmazására.

A másolatok minőségét tovább javították úgy, hogy teljesen eltérő minőségű dokumentumokról is egyenletesen jó minőségű másolatok készíthetők. A készülékek könnyen kezelhetők és minimális karbantartást igényelnek, ami házilag végezhető. A festékadagoló 64 ezer másolat után egyszerűen cserélhető. Egy millió másolat után a szervizszolgálatnak kell a szeléndobot cserélnie.

Az IBM III másológéppel lényeges mennyiségű papír takarítható meg, egyrészt azért, hogy a papír mindkét oldalára lehet másolni, másrészt a kicsinyítés alkalmazásával.

/BIT, Büro-Informationstechnik, 12. köt. 4. sz. 1976. p. 165./

Index készül az adatbankok adatairól

Az Illinois Egyetem kutatói megkezdték az „adatbank összeállítását az adatbankokról” az NSF (National Science Foundation = Országos Tudományos Alap) 100 ezer dolláros támogatásával. Az indexkészítési munkálatok elősegítik a géppel olvasható bibliográfiákat és numerikus adatokat tartalmazó adatbázisok hálózattá alakulását, láncszemként összekötve egyiket a másikkal. A rendszert először a kémia szakterületére alkalmazzák.

/Scientific Information Notes, 7. köt. 1. sz. 1975. p. 26./

* * *

Don't-do-it-yourself

azaz: ne csináld magad. Russel C. COILE a *The Information Scientist* hasábjain olyan számítógépi programról számol be, amely automatikusan készít megadott korszerű informatikai témára, megadott hosszúságú kiselőadást. A program BASIC nyelvben íródott, első futására Southampton egyetemén került sor. Mintaként a lap bemutat egy 100 soros szöveget, amely „Az információvisszakeresés teljességének pontossága” témáról készült, a program azonban – önismétlés nélkül – százezer szó hosszúságig működtethető.

/COILE, R.C.: A new application of computers for information scientists - The Information Scientist, 9. köt. 4. sz. 1975. p. 149–152./

Gazdaságosan alkalmazható másológép

Az új típusú normál irodai papírra másoló készülékek nagy hátránya a magas beszerzési költség. A Minolta gyár 7 évi kísérletezés után forgalomban hozott EG 101 típusú másológépe 5000 DM alatt van és az alkalmazott speciális papír minősége megközelíti a normál papír minőségét. A papír színe is sokkal világosabb, mint a szokásos cinkoxidos papír.

A *latens képátvitelnek* nevezett eljárással másolt dokumentumok képét optikai úton, speciális dobra vetítik. Itt láthatatlan elektrosztatikus kép keletkezik. A normál irodai papírra másoló gépeknél ekkor előhívó festékpórt szórnak a dobra és annak elektrosztatikus rögzítése után a képet alkotó port átviszik a papírra. A Minolta eljárás alkalmazásánál az elektrosztatikus latens képet a dobról direkt visszük át speciális papírra. Ezután következik a papíron lévő kép előhívása folyékony előhívóval.

Igy jó minőségű másolat készíthető aránylag olcsón. Az egyszerűbb technikai felépítés következtében a karbantartási költségek is viszonylag alacsonyak.

A készülékkel maximum 279×432 mm-es (kb. A/3)